

Gimė Gerkonų kaime (Debeikių sen.). Baigė Debeikių pradžios mokyklą. 1943 m. rudenį pradėjo mokytis Anykščių gimnazijoje. Priklausė mokytojo J. Rasinsko vadovaujamai pagrindinei organizacijai. 1946 m. kovo mėn. kartu su kitais mokiniais buvo suimtas ir nuteistas. Bausmę atliko Vorkutos, Intos lageriuose. 1951 m. sugrįžo į Lietuvą, gyveno Utenoje.

Mūsų jaunystės dienų išgyvenimai

„O skambink per amžius vaikams Lietuvos, kad laisvės nevertas, kas negina jos“. Šiuo priesaku, išlietu Kauno karo muziejaus varpe, pradedu pasakojimą apie mūsų jaunystės dienų patirtus išgyvenimus.

1945 m. gegužės mėn. Anykščių gimnazijoje pradėjo veiklą mokinių pagrindinė organizacija. Pamenu, tai buvo nuostabiai graži pavasario diena. Sodelyje už „Sostinės“ (taip vadinamo gimnazijos pastato), einant į „Kamčiatką“, kitą mokyklos pastatą, stovėjo sena medinė pavėsinė. Didžiosios pertraukos metu susirinkom keli penktokai: aš, Azarinskas Vytautas, Dundulis Stasys, Keiba Aloyzas. Nepamenu, kuris iš mūsų iš užančio išsitraukė laikraštėlį, gal tik dviejų sąsiuvinio puslapių, ir pradėjo skaityti. Užgniaužę kvapą klausėm ir dairėmės, kad kas nepamatytų. Tai buvo pagrindžio leidinėlis „Partizanų varpas“, kvietęs kovoti prieš bolševikų okupaciją, remti į mišką išėjusius kovotojus, tikėti viltimi, kad Lietuva bus laisva. Skambutis pakvietė pamokai. Nebegirdėjau mokytojo pasakojimų, mintyse išgyvenau tai, kas įvyko, suėmė begalinis noras padėti vargstančiai Lietuvai.

Mokytojas Jonas Rasinskas

Pagrindinis veiklos iniciatorius buvo Antanas Bagočiūnas, 1945 m. balandžio mėn. palikęs gimnazijos 6-ąją klasę ir tapęs partizanu. Jis, sutikęs mokytoją Joną Rasinską, paprašė pastarojo pagloboti patriotiškai nusiteikusius mokinius. A. Bagočiūnas dažnai kalbėdavęs, kad karas dar nesibaigė, karas tik prasideda, kad Lietuva bus laisva.

Mokytojas Jonas Rasinskas, buvęs aktyvus Šaulių sąjungos dalyvis, neabejingas to meto Laisvės varpo garsų kvietimui veikti ir dirbti, tapo gimnazijos pagrindinės organizacijos vadovu. Vis dažniau ir daugiau partizanų spaudos pasirodydavo mokykloje. O ir pamokų metu mokytojas, nenujausdamas, koks pavojus jo laukia, atvirai pradėjo kalbėti, kad reikia ruošti tarybų valdžios nuvertimui, kausti ginklus. 1946 m. kovo pradžioje J. Rasinskas buvo suimtas. Klasėje ir visoje gimnazijoje tvyrojo labai liūdnos nuotaikos. Buvo kalbama, kad tardomi kai kurie mokytojai ir mokiniai, kad laukiama daugiau areštų. Kartą gimnazijos salėje sutikęs mane klasės auklėtojas Stasys Stonkus pasakė, kad sovietinio saugumo agentai jį klausinėjo apie mane, kad aš esu įtariamas antitarybine veikla. Auklėtojas, jausdamas, kad būsiu suimtas, patarė išvykti mokytis kitur.

Niekada nepamiršiu tos dienos, kai aš ir mano draugai buvome bolševikų saugumo suimti. Buvo 1946 m. kovo 20 diena. Trečiadienis. Matematikos mokytojas Stasys Kunčinas, atėjęs į klasę, truputį patylėjęs tarė: „Dundulis, Sprindys ir Meškauskas kviečiami į mokytojų kambarį. Knygas palikite čia“. Mokytojų kambaryje mūsų laukė trys civiliais rūbais apsirengę vyrai, liepę eiti kartu su jais. Širdyje pajutau nerimą. Ar tai nebus paskutiniai žingsniai laisvėje? Išėjome į gimnazijos kiemėlį. Šalia mūsų atsirado ir kareivis su šautuvu. Mes jau suimti. Prieš akis laukia baisūs tardymai, kankinimai, nemigo naktys.

Anykščių geležinkelio stoty mus susodino į traukinį ir išvežė į Panevėžį. Prasidėjo tardymai. „Kada įstojai į antitarybinę pagrindinę organizaciją „Miško partizanai“? Ar turėjai slapyvardį? Ar skaitei ir platinais pagrindinę spaudą „Partizanų varpas“ ir „Didžioji kova“? Ar verbavai naujus narius į pagrindinę organizaciją?“ – klausinėjo tardytojas. Aš tylėjau. Nutariau kol kas gintis, neprisipažinti. Pasakiau, kad šie kaltinimai – visiška nesąmonė.

Tardymo metu buvau suvestas į akistatą su mokytoju J. Rasinsku, mokiniais S. Dunduliu, V. Azarinsku, K. Giedriu, A. Kaminsku, K. Šmigelsku. Kai kurie iš jų, neatlaikę tardymų metu patirtų kankinimų, prisipažino, kad priklausė pagrindinei organizacijai „Miško partizanai“.

1946 m. kovo 26 d. mus iš Panevėžio išvežė į Vilnių. Važiavome pro Anykščius. Begalinis graudulys suėmė širdį, kai iš stoties pajudėjo mūsų traukinėlis. Štai tiltas, Šventoji, gimnazija. Nebepaversim klasės durų, gal niekada nebesutiksim savo gerųjų mokytojų. Sudužo visos mūsų jaunystės svajonės.

Tolom ir tolom nuo savo gimtųjų vietų, palikdami Trumbatiškį, Uteną, Saldutiškį... Apie gerą vidudienį mus išlaipino Švenčionėliuose. Čia susodino į kitą traukinį ir išvežė į Vilnių. Sovietinio saugumo kalėjime Mindaugo gatvėje tris mėnesius laukėme teismo sprendimo. Mūsų tarpe nebebuvo J. Meškausko, kurį paleido į laisvę, ir septintoko K. Šmigelsko, Vilniuje pabėgusio iš tardymo izoliatoriaus. Vėliau jis buvo suimtas ir nuteistas 10 metų.

1946 m. liepos 13 d. buvo paskelbtas nuosprendis. Už tai, kad „būdami priešiška nusiteikę tarybinei santvarkai Lietuvoje, įstojome į antitarybinę nacionalistinę organizaciją ir vykdėme priešišką veiklą prieš tarybų valdžią“, mums buvo atimta laisvė. Mokytojas Jonas Rasinskas buvo nuteistas 10 metų, mokiniai Apolinaras Kaminskas, Stasys Dundulis, Vytautas Azarinskas ir aš – 5 metams, Kazys Giedrys – 1 metams.

Paskelbus nuosprendį, mus, nuteistuosius, dengta mašina nuvežė į Lukiškių kalėjimą. Prieš save išvydome aukštą mūro sieną, viršuje apvedžiotą spygliuota viela. Vartuose atsivėrė didelės plačios geležinės durys.

Mūsų, anykštėnų, neišskirstė, visi buvome kartu. Galėjome garsiau kalbėti, pasijutome laisvesni, nuotaikos buvo viltingos. Savyje kartojo: „Taip ilgai nebus, anksčiau ar vėliau mes būsime laisvi, Tėvynė bus laisva“.

Lukiškių kalėjime teko sutikti įvairių profesijų, įvairaus amžiaus ir išsilavinimo žmonių – kunigų, gydytojų, mokytojų, studentų. Įsiminė pokalbis su generolo Kazio Ladigos, kuris buvo 1941 m. sušaudytas Rusijos kalėjime, žmona Stefanija Ladigienė. Ji buvo pilna optimizmo, tikėjimo Lietuvos laisve. Jos nusiteikimas mus savotiškai padrašina, tarytum gaivaus oro būtime įkvėpė. Ji guodė mus: „Vyrai, nenusiminkit, taip ilgai netruks, bolševikai neilgai viešpataus. Lietuva bus laisva. Vyksta didelė pasipriešinimo kova, tikrai mums čia kalėjime nereikės ilgai būti“. Ji pati negalėjo numatyti, kas jos laukia ateityje, kad reikės tiek vargų pakelti Sibiro platybėse. Tiesa, po daugelio metų S. Ladigienė sugrįžo į Tėvynę.

Iš Lukiškių mus išvarė į Rusų persiuntimo kalėjimą. Čia surinkdavo nuteistuosius iš visos Lietuvos ir beveik visus išveždavo į Sibirą. Kaliniai kalbėjo, kad mus veš į Komijos respubliką.

Atėjo paskutinė diena Lietuvos žemėje – liepos 31-oji. Ginkluoti NKVD kareiviai mus iš Rusų kalėjimo nuvarė į geležinkelio stotį. Čia sugrūdo į gyvulinius vagonus ir išvežė nežinoma kryptimi. Ešelonas skubėjo vis tolyn ir tolyn, palikdamas gerai pažįstamas stotis – Naująją Vilnią, Pabrądę, Švenčionis, Ignaliną, Dūkštą... Paskui jau Latvijos žemė, Rusijos platybėmis. Vagone važiuoję rusai kalbėjo, kad mus tikrai veža į Komijos respubliką, Vorkutos link. Ten, prie Uralo kalnų, vyksta pasiruošimas didžiajai šimtmečio statybai – geležinkelio tunelio kasimui per Uralo kalnus. Kaip vėliau paaiškėjo, ši nuojauta pasitvirtino. Privažiavę Komiją, pasiekėme Pečioros kalinių paskirstymo lagerį. Iš čia mus išvežė į baisiąją Vorkutos 501-ąją statybą. Prasidėjo mūsų Golgota Komijos žemėje.

Gimnazijos istorijos muziejus. 2000 balandis